

Гаяне АТАЯН:
«Шкода, що мама
не дожила
до щасливого часу,
коли побачила світ
ця розкішна книга
«ТЕТЯНА ЯБЛОНСЬКА»

Світлана ПИСАРЕНКО

На обкладинці альбому «Автопортрет в українському вбранні». 1946 р.

Тетяна – студентка. Фото 1940 р.

Цей альбом є найповнішим зібранням репродукцій її творів. А відтак і найвичерпнішим джерелом ілюстрацій до текстів, мемуарних і щоденникових, які писала Тетяна Яблонська і які згодом можуть стати

У Китаї торік тиражем в три тисячі примірників було видано альбом творів народної художниці СРСР та України, дійсного члена Академії мистецтв СРСР і України, професора, лауреата трьох державних премій СРСР, бронзової медалі Всесвітньої художньої виставки у Брюсселі, двох медалей Академії мистецтв СРСР, Національної премії України імені Т. Шевченка, Героя України Т. Яблонської. У книзі представлено всі віхи творчості художниці, від хрестоматійних зразків мистецтва до мало відомих, але від того не менш значимих, робіт останніх років життя Тетяни Нилівни.

світоглядним відкриттям для поціновувачів творчості знакової фігури в українському мистецтві. З її донькою – Гаяне Атаян напередодні нового року ми разом гортали книгу в китайському виконанні, згадували вже опубліковане в тижневику «Дзеркало тижня» з текстів Тетяни Нилівни, де вона сама розповіла про свою творчість, дала оцінки власне їй і часові, в якому жила та творила. Говорили і про те, що не написано видатною художницею, одначе є в пам'яті. І не лише в Україні.

Ось такий синтез артефактів про людину-епоху. «Синтез», бо й

сама Тетяна Нилівна намагалася пояснити свій творчий шлях. «Ведь то, что пишет сам художник, даже и маленький, гораздо интереснее суждений самых умных искусствоведов. Все-таки это первоисточник.

Всех удивляет, почему это в шестидесятые годы я вдруг свернула круто влево, к этнографической декоративности, а теперь снова вернулась к «традиционной» живописи? Почему меня так мотало? Я тоже думала над этим и постараюсь объяснить, до чего додумалась».

ВІЖИТКИ ДОПОМОГЛИ АЛЬБОМ, ОЛИВЕЦЬ І СЕЛЯНСЬКА ПРАЦЯ

– Гаяне, а як і чому саме в Китаї, на вашу думку, виникла ідея створення альбому робіт Тетяни Яблонської?

– Розповім, як це відбулося. На рубежі 2006–2007 років група українських художників мала виставку в Шанхаї. Мене також запросили до участі. На прохання організаторів ра-

зом зі своїми роботами я взяла для експонування декілька маминих. Її славнозвісність у Китаї – незаперечний факт. Я не вважаю, що нині вона є всесвітньо відомою художницею, але саме в Китаї її справді знають так, як мало кого з пострадянського простору. Річ у тім, що за часів СРСР там проходили виставки радянсько-

го мистецтва, а репродукції таких знакових, відомих речей, як «Хліб» або «Ранок», містилися в шкільних підручниках, і за ними так само, як і в нас, діти писали твори.

Мистецтво радянського періоду тепер сприймається спрощено, лише через ідеологію. Мама не писала портретів вождів. Але в її творах

«Автопортрет». 1945 р.

«Оголена». 1937 р.

пульсує час. Скажімо, після Перемоги було піднесення і була радість. У маминих роботах ця радість відбилася. Життя завжди багатоліке та складніше за будь-які схеми.

Отож відтоді, як наші художники почали їздити до Китаю, Яблонська – перше ім'я з України, яке зазвичай згадують китайці. Па-

у Шанхаї один із учасників – відомий художник Михайло Гуйда. Чуань Шань Ши запитав мене, чи не буду я проти видання в Китаї альбому робіт Тетяни Нилівни. Звісно, я з радістю погодилася. 2007-й, рік 90-річчя Т. Яблонської, ми зустріли в Китаї. Я знала, що до ювілею в Національному художньому музеї України буде велика ретроспективна виставка. Тож і запропонувала Чуань Шань Ши, якщо він хоче серйозно попрацювати над створенням книги, приїхати згодом на виставку. А фотозображення маминих робіт ми, як могли, збирали давно, ще за її життя: і з Третяковської галереї, і з музеїв України.

Уже навесні в Києві ми два тижні спілкувалися з Чуань Шань Ши. Було дуже цікаво й легко, бо він художник і багато на що реагує так само, як і я.

А через рік, коли в Китаї, у місті Усі, знов була виставка робіт українських митців, на її відкритті представили і цей альбом про творчість Тетяни Яблонської. Видання унікальне, аналогів йому в Україні нема. Книга дає певний зріз маминої творчості всіх періодів, усіх років, усіх жанрів, усіх технік, в яких вона працювала. Можна скласти уявлення не лише про загальновідомі великі картини, а й про етюди, рисунки, пастелі, темпера, невеличкі начерки олівцем. Представлено в альбомі і студентський доробок Т. Яблонської, в якому вже вгадувався почерк майбутнього майстра. А також багато останніх творів, іще маловідо-

мих. Є етапні картини, зокрема, з Третяковки, з нашого Національного художнього музею. Є й практично свіжі роботи, котрі ще ніде не репродукувалися.

Із Китаю мені надіслали 100 примірників книги. Роздаровую – в Академію образотворчого мистецтва й архітектури, в художній музеї України, деяким художникам, передусім маминим учням. Хочу передати примірник до Національної парламентської бібліотеки, Києво-Могилянської академії. Звісно, надіслала по книжці сестрі в Алмати, племінниці – в Москву, батькові – в Єреван.

«Хліб». 1949 р.

«Ранок». 1954 р.

м'ятаю, як у китайському селищі, де працюють місцеві художники, я тільки-но розгорнула журнал «Великие художники» з репродукцією картини «Хліб», її автора впізнали відразу. Це нагадало мені ситуацію, коли вони співають «Катюшу» китайською. Так само зворушливо й симпатично.

Ініціатор створення цієї книжки, художник Чуань Шань Ши, навчався свого часу в Ленінграді, тому знає радянську мистецьку школу. Із ним мене познайомив на відкритті нашої виставки

«Сестра Олена». 1942 р.

«Гаяне спить». 1981 р.

– Одна з перших робіт альбому – рисунок часів війни, є начеркові й ретельніше виконані роботи. Ось, скажімо, ви, красуня-Гаяне. У щоденнику Тетяна Яблонська побіжно згадує: «До війни, во время учебы в институте, я много и серьезно работала над живописью. Укрепиться в этом помешала война. Более чем трехлетний перерыв в работе резко

«Кухарик». Кінець 1930-х рр.

«Дві дівчини». 1939–1940 рр.

отбросил назад. Все тонкости чисто живописных ощущений были потеряны. Тут нужно бы снова долго и внимательно поработать с натуры, чтобы восстановить эти забытые и по-настоящему еще не укрепившиеся ощущения, но уже было не до того. Тут уж не до уче-

бы». А що розповідала вам мама про той війний час, як їй велося у житті?

– Під час війни мама, звісно, не працювала як художник. Вона саме 1941 року закінчила Київський художній інститут, улітку мала отримати диплом, але його видали достроково. Мама тоді

уже була зовсім на останніх днях, поїхала разом із сестрою Льолею до тітки в Саратов. Там у липні 1941-го й народилася донька Оленка (рідні називали її Лелею). А мамин чоловік Сергій Борисович Отрошенко був на фронті. Наступного року Тетяна Нилівна з сестрою та маленькою донечкою переїхали до Поволжя в село Норка. Жили як селянки. У мамі навіть у паспорті було записано: «колгоспниця». Міська худенька дівчина, не пристосована до селянської праці, опанувала її і до кінця війни, до 1944 року, навчилася всього. Льоля, мамина сестра, працювала обліковцем тракторної бри-

гади. Мама як повноправна колгоспниця робила все-все, волами управляла, скирдувала. Руки у неї такі широкі, робочі. Мабуть, були серед предків селяни. До фізичної праці вона завжди мала хист. І там, в евакуації, хоч як було важко, трудилася що є сили, аби вижити та зберегти дитину. Не розказати, як це було... Жах – сім пелюшок для дитини й одна ковдра на трьох. Хтось давав їм притулок, хтось позбавляв даху над головою. А чоловік Сергій Борисович примудрився з фронту передати оказією зекономлений цукор для маленької донечки. Це так зворушливо. В евакуації мама навчилася вирощувати помідори. Довкола ні в кого це не виходило, а вона збирала врожай, міняла на щось інше, приміром, на молоко для дитини.

Щодо занять живописом. Ще в художньому інституті Яблонська навчалася в дуже хороших педагогів. На другому курсі викладав у неї Абрам Маркович Черкаський, котрого згодом репресували. Потім – Кричевський. Приміром, етюд «Кухарик» є зразком дуже тонкого моделювання тону, кольору.

Етапною була й «Оголена», яку Тетяна Нилівна писала 1937 року, коли вчилася на другому курсі. Ця робота й досі є зразком для студентів, як треба зображувати оголену натуру. Мама розповідала, що, коли писала її, відчувала під пензлем живе тепле тіло. А дівчина-натурниця була дуже цнотлива. Коли її вмовили роздягтися, знітилася, розплакалася. Та їй дуже потрібні були гроші, і вона, бідненька, лежала й плакала. У неї щічки, бачите, від сліз червоні. На цій

постановці мама багато чого зрозуміла у живопису. Щоб звучала фарба, з одного боку, а з другого – щоб було відчуття живого. Це дуже складне питання, бо, буває, предмет ілюзорно написаний, але фарба не дихає, живопис нагадує клейонку. А мамині твори дихають.

А ось з цієї роботою була така історія: позували хлопець і дівчина. Потім юнак захворів і його замінили дівчиною. Тетяна Яблонська встигла написати обидві постановки. У цій – «Дві дівчини» – голову та рукав дівчини в українському вбранні їй написав Кричевський, і вона зберегла ці місця недоторканими, бо дуже цінувала дотик пензля учителя. Підтягувала свій живопис до фрагмента, виконаного Кричевським. І бачите, тут справді такий свіжий трепетний живопис. Це 1939–1940 роки.

Майже чотири роки для художника – дуже багато. В евакуації Тетяна Яблонська мала один, дорогоцінний альбомчик. Не знаю, якось дивом вона захопила його й один олівчик. Приходили похоронки в їхнє село, родичі загиблих просили зробити портрети з фотографій. Вона це добре вміла робити, бо її батько, Нил Олександрович, заробляв цим свого часу та навчив обох доньок. Мама малювала ці портрети задля виживання. Виконувала їх в піваркуша за кілька яєць чи пляшку молока. А після війни, вже коли повернулася до Києва, потроху почала працювати з натури, себе написала. Вона така була тендітна, струнка.

(Далі буде).

З дочкою Оленою. 1942 р.